

ОБ'ЄКТ ТА ПРЕДМЕТ КОНТРОЛЮ ЗА НОТАРІАЛЬНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ

**СЕРВЕТНИК Анна Геннадіївна - доктор філософії, докторантка
Харківського національного університету внутрішніх справ**

<https://orcid.org/0009-0003-7012-0665>

УДК 342.9

DOI: <https://doi.org/10.71404/NP.2026.1.42>

З'ясовано, що об'єкт контролю - це те, на що в цілому спрямована контрольна діяльність, тобто нотаріальна діяльність як вид професійної юридичної діяльності, а також організація її здійснення. Об'єктом виступає функціонування нотаріату, порядок вчинення нотаріальних дій, діяльність нотаріусів і відповідних органів у межах реалізації делегованих державою повноважень. В свою чергу предмет контролю - це конкретні аспекти, характеристики та елементи об'єкта, які підлягають перевірці та оцінці. До предмета належать дотримання вимог законодавства при вчиненні нотаріальних дій, правильність оформлення документів, дотримання правил професійної етики, фінансова дисципліна, ведення нотаріального діловодства, виконання обов'язків щодо зберігання документів, дотримання антикорупційних та інших спеціальних вимог. А відтак, об'єкт має ширший, загальний характер і охоплює нотаріальну діяльність у цілому, тоді як предмет є конкретизованим вираженням того, що саме в межах цієї діяльності перевіряється та оцінюється під час здійснення контролю.

Зроблено висновок про те, що об'єктом, у широкому розумінні, є безпосередньо нотаріальна діяльність у формі конкретних правовідносин, які реалізуються уповноваженими на це суб'єктами. У більш вузькому розумінні, об'єкт доцільно диференціювати за різноманітними критеріями, зокрема: 1) безпосередніми видами нотаріальної діяльності; 2) за конкретними підконтрольними суб'єктами, якими може бути нотаріус (державний чи приватний), інші

уповноважені на здійснення нотаріальних дій суб'єкти (представники органів місцевого самоврядування, консульська установа та ін.). В свою чергу предметом доцільно вважати питання фактичної відповідності/невідповідності законодавчим вимогам конкретних правовідносин, які реалізуються тими чи іншими суб'єктами нотаріальної діяльності, з метою запобігання порушень прав та законних інтересів громадян та юридичних осіб.

Ключові слова: об'єкт, предмет, контроль, нотаріальна діяльність, нотаріус.

Постановка проблеми

Контроль як правова категорія є невід'ємним елементом механізму публічного управління та забезпечення законності у діяльності суб'єктів, наділених владними або делегованими повноваженнями. Його функціональне призначення полягає у встановленні відповідності діяльності визначеним нормам і стандартам, а також у своєчасному виявленні та попередженні порушень. У сфері нотаріату контроль набуває особливої значення, оскільки нотаріуси здійснюють професійну діяльність, що має публічно-правовий характер і безпосередньо впливає на стабільність цивільного обороту та реалізацію прав учасників правовідносин. Ефективність контрольного механізму значною мірою залежить від чіткого визначення його структурних елементів, зокрема об'єкта та предмета контролю. Саме від правильного розуміння цих категорій залежить окреслення меж контрольного впливу, обсяг повноважень

контролюючих суб'єктів і зміст відповідних правовідносин.

Стан дослідження

Окремі проблемні питання, присвячені здійсненню контролю за нотаріальною діяльністю досліджувались у працях: О.Ф. Андрийко, Р.А. Калюжного, С.В. Ківалова, Л.В. Коваль, О.М. Музичука, В.М. Марчука, Ю.М. Старілова, М.М. Тищенко, Р. А. Усенка, Х.П. Ярмачі та багатьох інших. Втім, незважаючи на значний теоретичний доробок, в науковій літературі недостатньо опрацьованим є питання об'єкту та предмету контролю за нотаріальною діяльністю.

Мета та завдання дослідження

Мета статті полягає у тому, щоб визначити об'єкт та предмет контролю за нотаріальною діяльністю. Для досягнення вказаної мети необхідно вирішити наступні завдання: узагальнити теоретичні підходи щодо визначення об'єкту контролю за нотаріальною діяльністю; розкрити предмет контролю; здійснити аналіз норм чинного законодавства, яке регулює питання контролю за нотаріальною діяльністю.

Наукова новизна дослідження

Наукова новизна статті полягає у тому, що в ній дістав подальшого опрацювання теоретичний підхід щодо визначення об'єкту та предмету контролю за нотаріальною діяльністю.

Виклад основного матеріалу

На початку дослідження розглянемо діалектичну сутність категорій об'єкт та предмет. Як справедливо підкреслює О.Ю. Дубинський, неправильно визначені об'єкт і предмет контролю чи взагалі їх невизначеність, відсутність їх однозначного закріплення на нормативно-правовому рівні призводить не лише до низької ефективності здійснення такого контролю і, відповідно, численних правопорушень, але й до невдоволення підконтрольних суб'єктів через надмірне і належним чином не санкціоноване втручання в їхню оперативну діяльність, а також споживачів послуг через незадовільний стан одержання законодавства і наслідки, які ви-

пливають із цього [1, с. 76]. Отже, правильне розуміння об'єкта та предмета контролю за нотаріальною діяльністю є необхідною умовою його ефективності.

Тлумачний словник української мови розглядає «об'єкт» як: 1) пізнавану дійсність, що існує поза свідомістю людини і незалежно від неї; 2) явище, предмет, особа, на які спрямована певна діяльність, увага і т. ін.; 3) предмет наукового і т. ін. дослідження, спеціальної зацікавленості, компетенції [2, с. 495]. Певна логіко-семантична відмінність від категорії «об'єкт» спостерігається у тлумаченні поняття «предмет», яке розкривається як: 1) будь-яке конкретне матеріальне явище, що сприймається органами чуття; 2) логічне поняття, що становить зміст думки, пізнання і т. ін.; 3) те, на що спрямована пізнавальна, творча, практична діяльність кого-, чого-небудь; 4) коло знань, що становить окрему дисципліну викладання [3, с. 527]. Таким чином, у загальному розумінні «об'єкт» визначає основну направленість певної діяльності, дослідження. Тоді як «предмет» відображає конкретні явища, що становить зміст такої діяльності.

Визначаючи місце об'єкта як в контрольній, так і в наглядовій діяльності, слід підкреслити справедливість поглядів О.Г. Яреми, яка називає головним елементом нагляду – його об'єкт, а саме діяльність людини в межах встановлених норм. Об'єктами державного нагляду, на думку авторки, можуть розглядатися: норми права (санітарні, технічні); діяльність (надання медичних послуг, ліцензування); безпека, стан різних предметів [4, с. 243]. Отже, об'єкт є визначальним елементом всього механізму контролю. Доцільно вказати на те, що в правовій літературі стосовно визначення того, що є об'єктом контролю, існують доволі багатоманітні погляди. Наприклад, І.Б. Стефанюк та С.В. Бардаш до об'єкта контролю в сфері господарювання відносять господарську систему/систему господарського забезпечення учасника відносин, на яку спрямований контрольний процес (контрольні дії) суб'єкта контролю, як ініціатора, так і виконавця [5]. В.М. Прасюк в якості об'єктів державного фінансового контролю визначає передбачену законодавством фактичну фінансову діяльність учасників (щодо яких здійснюються контрольні заходи суб'єктами

державного фінансового контролю виконавчої влади всіх рівнів, підприємства, установи й організації) фінансових правовідносин [6, с. 161]. Отже, мова йде про об'єкт як мотивований, цілеспрямований процес активної поведінки підконтрольних суб'єктів. Подібні погляди висловлюються й у сфері дослідження контролю за нотаріальною діяльністю. Зокрема, на думку В.Г. Тищенко, загальним об'єктом такого контролю потрібно вважати безпосередньо нотаріальну діяльність як публічно-правовий інститут, особливості якої як об'єкта державного контролю проявляються в тому, що вона за своєю правовою природою є публічно-правовою, правозахисною та правоохоронною, а також процесуальною, із чітко регламентованою процедурою, недотримання якої призводить до недійсності нотаріального акту. Безпосередньо ж об'єктом державного контролю дослідник називає конкретні дії підконтрольних суб'єктів, пов'язані з їхньою нотаріальною діяльністю [7, с. 63]. Отже, автор наголошує на тому, що об'єктом є не стільки конкретний суб'єкт, скільки безпосередньо його нотаріальна діяльність.

Окрім розуміння об'єкту контролю як певної діяльності, що здійснюється підконтрольними суб'єктами, окремі автори відносять до об'єкта сукупність правових відносин. Наприклад, на думку О.В. Рувіна, об'єктом контролю за діяльністю судово-експертних установ є сукупність суспільних відносин, які виникають в процесі реалізації уповноваженими органами державної влади та їх посадових осіб, інструментів та засобів, спрямованих на перевірку законності діяльності досліджуваних установ [8 с. 163]. Д.О. Солоцький об'єктом державного контролю за організацією нотаріату та вчиненням нотаріальних дій визначає суспільні відносини щодо: а) організації роботи державних нотаріальних контор, державних нотаріальних архівів; б) організації нотаріальної діяльності приватного нотаріуса, дотримання ним порядку вчинення нотаріальних дій та виконання правил нотаріального діловодства за певний період; в) функціонування системи органів і посадових осіб, що здійснюють нотаріальну діяльність [9, с. 235-236]. Підсумовуючи наведені погляди стосовно об'єкта контролю, доцільно підкреслити доволі різноманітні підходи

науковців до розглядуваної проблематики. Об'єктом контролю визнається як безпосередньо підконтрольний суб'єкт (орган, установа, посадові особи, підприємець тощо), так і безпосередня діяльність, яку такий суб'єкт проводить, або ж правовідносини, які реалізуються за його участі.

Із об'єктом контролю тісний зв'язок має його предмет. У загально теоретичному розумінні, як зазначає О.Г. Рувін, предмет – це певний конкретний елемент регульованих правом суспільних відносин, які виникають в окремо взятій галузі або сфері соціального буття. При цьому предмет права доцільно розглядати у взаємозв'язку із об'єктом. Так, якщо останній виражає те, з приводу чого правові відносини виникають, то предмет – це і є зазначені правові відносини [8, с. 167]. Отже, предмет будь-яких правовідносин завжди виступає фактором, який конкретизує їх об'єкт.

Більш широкі погляди на те, які саме фактори мають визначальне значення для предмета контролю, висловлює Н.Л. Яшан. Авторка зазначає, що предмет нагляду (контролю) нерозривно пов'язаний із певною управлінською системою, у межах якої реалізується відповідний контроль. Таким чином, предмет нагляду (контролю) по суті є проекцією мети, завдань, цінностей і принципів цієї системи. Дослідниця акцентує увагу на тому, що розуміння предмета контролю може змінюватися залежно від того, які орієнтири контролюючого органу, цінності лежать в основі його проведення. У цьому контексті мова йде про те, що в основі здійснення контролю може лежати або бажання покращити, допомогти, або виключно виявлення недоліків посадових осіб або працівників структурних підрозділів, які їх допустили [10, с. 934]. Отже, Н.Л. Яшан наголошує на тому, що предмет контролю, в першу чергу, має визначатися встановленим законодавством метою, завданнями, принципами контрольної діяльності, що дозволить уникнути (або ж істотно зменшити) проявів негативного суб'єктивізму в діях контролюючих суб'єктів.

Як зазначає В.Т. Кирильчук, суб'єктивний фактор включає в себе діяльність людей, соціальних груп і організацій, певний ступінь свідомості, організованості, волі і енергії людей,

необхідний для виконання поставлених ними цілей [11, с. 276]. Він є присутнім у будь-якій діяльності, що реалізується людиною, у тому числі й тією, яка обіймає певні посади, наділена владними повноваженнями. Часто наявність цього фактору ототожнюється з упередженістю щодо об'єкта управлінської діяльності, зокрема контролю. Суб'єктивному фактору протиставляють фактор об'єктивності. Відповідно до якого, кожне явище вивчається як багатогранне та суперечливе, ураховуючи об'єктивні закономірності розвитку, а висновки ґрунтуються виключно на доказовості наукових фактів [12, с. 182].

Окремі дослідники до предмета відносять дії (поведінку) підконтрольних суб'єктів. Зокрема В.Є. Чернявський, предмет контролю та нагляду за веденням лісового господарства характеризує як сукупність дій, процесів і результатів діяльності, які підлягають моніторингу, перевірці, оцінці та регулюванню з боку уповноважених органів державної влади з метою забезпечення дотримання вимог чинного законодавства, сталого використання, охорони, захисту, відтворення та раціонального ведення лісового господарства [13, с. 114]. Схожі погляди висловлює й О.М. Шевчук, який предметом державного контролю у сфері законного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів в Україні називає дії учасників такого контролю, їх безпосередню поведінку, на що спрямована контрольна діяльність суб'єкта державного контролю. Деталізуючи наведене, автор до предмета контролю щодо юридичних осіб відносить їх господарську діяльність, а щодо фізичних – дотримання загальнообов'язкових положень законодавства в окресленій сфері [14, с. 153-154]. Отже, відносно юридичних осіб – ключовою складовою предмета контролю автор визначає їх діяльність, а відносно фізичних осіб – дотримання законодавчих вимог у досліджуваній сфері. Означене, на наш погляд, не є достатньо раціональним, адже в обох випадках мова йде саме про дотримання встановлених законодавством правил обігу перелічених речовин.

Тож, наведене вище дає можливість дійти до висновку, що об'єкт контролю - це те, на що в цілому спрямована контрольна діяльність, тобто нотаріальна діяльність як вид

професійної юридичної діяльності, а також організація її здійснення. Об'єктом виступає функціонування нотаріату, порядок вчинення нотаріальних дій, діяльність нотаріусів і відповідних органів у межах реалізації делегованих державою повноважень. В свою чергу предмет контролю - це конкретні аспекти, характеристики та елементи об'єкта, які підлягають перевірці та оцінці. До предмета належать дотримання вимог законодавства при вчиненні нотаріальних дій, правильність оформлення документів, дотримання правил професійної етики, фінансова дисципліна, ведення нотаріального діловодства, виконання обов'язків щодо зберігання документів, додержання антикорупційних та інших спеціальних вимог. А відтак, об'єкт має ширший, загальний характер і охоплює нотаріальну діяльність у цілому, тоді як предмет є конкретизованим вираженням того, що саме в межах цієї діяльності перевіряється та оцінюється під час здійснення контролю.

Предметом контролю може бути будь-який прояв нотаріальної діяльності, при цьому, доцільно вказати, що окремі предмети контролю доволі чітко визначені законодавством. Нотаріальне діловодство як об'єкт контролю являє собою діяльність контор, нотаріальних архівів, приватних нотаріусів зі створення, обліку та зберігання документів на різних носіях (паперових та електронних) у процесі здійснення нотаріальної діяльності [15]. Як справедливо зазначає А.О. Мартинюк, хоча нотаріальне діловодство є відносно самостійною частиною нотаріального процесу та невід'ємною складовою діяльності нотаріуса, проте разом із тим нотаріальне діловодство слід відносити до загальнодержавної системи документації, оскільки вона охоплює всі види систем документації, що виникають та взаємодіють у державі. Тому нотаріус повинен додержуватися не лише законодавства, яке безпосередньо регулює організацію та ведення нотаріального діловодства, а й дотримуватися вимог стандартів щодо загального діловодства України [16].

Нотаріальне діловодство включає: складання, оформлення, реєстрацію, облік, зберігання, видачу нотаріальних документів та їх копій; реєстрацію (якщо передбачено), зберігання, облік, видачу документів, на під-

ставі яких вчинені нотаріальні дії, та їх копій; складання, оформлення, реєстрацію, облік, виконання і зберігання документів з витребування і надання відомостей та (або) документів, необхідних для вчинення нотаріальної дії, у тому числі передбачених міжнародними договорами, у зв'язку з наданням правової допомоги; ведення реєстрів для реєстрації нотаріальних дій у паперовій та/або у визначеній Законом електронній формі, книг, журналів реєстрації (обліку); тимчасове зберігання нотаріальних документів та документів, на підставі яких вчинялись нотаріальні дії, у конторі, у приватного нотаріуса та їх підготовку для передавання на зберігання до нотаріального архіву; тимчасове зберігання заповітів та довіреностей, посвідчених особами, які в умовах воєнного стану відповідно до законодавства мають право їх посвідчувати та їх підготовку для передавання на зберігання до нотаріального архіву; складання, реєстрацію, зберігання та видачу довідок та інших документів, що містять відомості про вчинені нотаріальні дії тощо; розгляд звернень фізичних та юридичних осіб з питань вчинення нотаріальних дій у строки, визначені законодавством; використання, зберігання, обіг та звітність щодо спеціальних бланків нотаріальних документів [17].

Відповідно до означеного об'єкту предметами контролю є: наявність номенклатури справ, затвердженої та погодженої у встановленому порядку (номенклатури справ за попередні роки мають бути належним чином закриті підсумковими записами; для перевірки надаються всі справи (наряди), передбачені номенклатурою); наявність статистичних звітів за період, який підлягає перевірці; впорядкування та забезпечення зберігання документів нотаріального діловодства та нотаріального архіву; наявність складених та погоджених в установленому порядку описів справ (нарядів), актів про вилучення для знищення документів, не внесених до Національного архівного фонду та які не підлягають зберіганню; тощо[17]. Перелічені питання конкретизують перелік тих фактичних дій, що реалізуються суб'єктами нотаріату, відповідність чи не відповідність вимогам закону має бути встановлена під час заходів контролю.

Висновки

На основі викладеного слід зробити висновки про те, що об'єктом, у широкому розумінні, є безпосередньо нотаріальна діяльність у формі конкретних правовідносин, які реалізуються уповноваженими на це суб'єктами. У більш вузькому розумінні, об'єкт доцільно диференціювати за різноманітними критеріями, зокрема: 1) безпосередніми видами нотаріальної діяльності; 2) за конкретними підконтрольними суб'єктами, якими може бути нотаріус (державний чи приватний), інші уповноважені на здійснення нотаріальних дій суб'єкти (представники органів місцевого самоврядування, консульська установа та ін.). В свою чергу предметом доцільно вважати питання фактичної відповідності/невідповідності законодавчим вимогам конкретних правовідносин, які реалізуються тими чи іншими суб'єктами нотаріальної діяльності, з метою запобігання порушень прав та законних інтересів громадян та юридичних осіб.

Література

1. Дубинський О.Ю. Об'єкт та предмет контролю за додержанням законодавства на транспорті в Україні. Підприємництво, господарство та право. № 11. 2018. С. 76-80
2. Словник української мови: [в 11 т.] / АН Української РСР, Ін-т мовознав. ім. О. О. Потебні; редкол.: І. К. Білодід (голова) [та ін.]. - Київ: Наук. думка, 1970 - 1980. Т. 5: Н-О/ ред. тому: В. О. Винник, Л. А. Юрчук. 1974. 840 с.
3. Словник української мови: [в 11 т.] / АН Української РСР, Ін-т мовознав. ім. О. О. Потебні; редкол.: І. К. Білодід (голова) [та ін.]. - Київ: Наук. думка, 1970 - 1980. Т. 7: Поїхати-Приробляти. 1976. 723 с.
4. Ярема О.Г. Предмет і об'єкти державного контролю та нагляду в сфері охорони здоров'я. Молодий вчений. № 8 (84). 2020. С. 242-247
5. Стефанюк І.Б., Бардаш С.В. Система внутрішнього контролю: склад та підходи до модифікації. Ринок цінних паперів України. № 9-10. 2009. URL: <http://securities.usmdi.org/?p=22&n=46&s=435>
6. Прасюк В.М. Предмет та об'єкти державного фінансового контролю. Науковий ві-

SUMMARY

It was found that the object of control is what the control activity is generally aimed at, that is, notarial activity as a type of professional legal activity, as well as the organization of its implementation. The object is the functioning of the notary office, the procedure for performing notarial acts, the activities of notaries and relevant bodies within the framework of the implementation of the powers delegated by the state. In turn, the subject of control is specific aspects, characteristics and elements of the object that are subject to verification and assessment. The subject includes compliance with the requirements of the law when performing notarial acts, the correctness of document execution, compliance with the rules of professional ethics, financial discipline, conducting notarial records, fulfilling obligations regarding the storage of documents, compliance with anti-corruption and other special requirements. Therefore, the object has a broader, general nature and covers notarial activity as a whole, while the

subject is a specific expression of what is checked and assessed within the framework of this activity during the control.

It is concluded that the object, in a broad sense, is directly notarial activity in the form of specific legal relations, which are implemented by authorized entities. In a narrower sense, it is advisable to differentiate the object according to various criteria, in particular: 1) direct types of notarial activity; 2) by specific controlled entities, which may be a notary (state or private), other entities authorized to perform notarial actions (representatives of local government bodies, consular institution, etc.). In turn, it is advisable to consider the subject as the issue of actual compliance/non-compliance with the legislative requirements of specific legal relations, which are implemented by certain entities of notarial activity, in order to prevent violations of the rights and legitimate interests of citizens and legal entities.

Keywords: object, subject, control, notarial activity, notary.

сник публічного та приватного права. Вип. 4. Т. 2. 2019. С. 158-163

7. Тищенко В.Г. Державний контроль за нотаріальною діяльністю в Україні. Підприємництво, господарство і право. № 4. 2016. С. 62-66

8. Рувін О. Г. Адміністративно-правові засади здійснення контролю за діяльністю судово-експертних установ України. Дис докт. юрид. наук. 12.00.07. Суми. 2021. 410 с.

9. Солоцький Д. О. Державний контроль у сфері нотаріату як складова державного регулювання нотаріальної діяльності. Наука і техніка. Сьогодні. № 3 (44). 2025. С. 231-239.

10. Яшан Л.Н. Предмет нагляду (контролю) за дотриманням стандартів у сфері охорони здоров'я. Вісник кримінологічної асоціації України. № (31). 2024. С. 928-936

11. Кирильчук В.Т. Проблема пізнавального відношення між суб'єктом і об'єктом. Наукові записки. Вип.10. Ч. II. 2010. С. -277

12. Савич В.О. Єдність об'єктивного та суб'єктивного в політичній науці. Регіональні студії. № 20. 2020. С. 179-183

13. Чернявський В. Є. Предмет контролю та нагляду за веденням лісового господарства в Україні. 2022. С. 113-115

14. Шевчук О.М. Об'єкт та предмет державного контролю у сфері законного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів в Україні. Юридичний науковий електронний журнал. № 1. 2018. С. 150-155. URL: http://lsej.org.ua/1_2018/43.pdf

15. Про затвердження Правил ведення нотаріального діловодства. Наказ Міністерства юстиції України від 22.12.2010. № 3253/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1318-10#Text>

16. Мартинюк А.О. Особливості нотаріального діловодства. Publishing house Education and Science sro. URL: https://www.usnauka.com/42_PRNT_2015/Pravo/9_202595.doc.htm

17. Про затвердження Порядку проведення перевірки організації роботи державних нотаріальних контор, державних нотаріальних архівів, організації нотаріальної діяльності приватних нотаріусів, дотримання державними і приватними нотаріусами порядку вчинення нотаріальних дій та виконання правил нотаріального діловодства. Наказ Міністерства юстиції України від 17.02.2014. № 357/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0298-14#Text>